Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, 1923-08-15, iš Miuncheno – į Būgius

Vandukai mylimas, / Gavau tavo ilgą laišką – o buvau kiek nuliūdęs, jau daugiau savaitės nebebuvau turėjęs.

Vandukai mylimas,

Gavau tavo ilgą laišką – o buvau kiek nuliūdęs, jau daugiau savaitės nebebuvau turėjęs. Bet kaip bus, Vandukai, jeigu tavęs ir į Marburgą [1] nepriims? O kad priimtų – maža vilties, nes aš girdėjau, kad vokiečių centralinė valdžia yra įsakiusi šiais metais nebepriimti jokių svetimtaučių į jokią aukštesnę mokyklą. Kiek tai iš tikrųjų teisybė – nežinau, bet kiek girdėti, padavusie naujai prašymus niekur nėra priimti. [2] Kas bus? Ar stot į Kauno universitetą? [3] Bet aš manau, kad Kaune didesni formalistai, negu vokiečiai. Tave Kaune priimtų tiktai turbūt kaipo laisvą klausytoją ir ką buvai Vokietijoje – vargu bau užuskaitytų. O baigt Kauno universitetą – tai vers ne tiktai lotynų kalbą laikyti, bet turbūt ir graikų. Istorikams rusuose tai buvo būtina, o Kauno universit. yra daugiau rusų pavyzdžio. Ir šiaip visokio balasto tektų pasiimti. Tiktai Teologijos-filosofijos fakultetas sutvarkytas daugiau Vakarų Eiropos pavyzdžiu. Ten gal visai priimtų, bet ten irgi nežinau, ar būtų malonu lankytis. Kiek matyt iš Tavo laiško, Tu irgi nelabai tenori važiuot į Kauną. Gal ir iš tikrųjų neverta bandyt stot į Kauną. Gal šis semestras taip praleist, gal paskui pasikeis laikai, gal bus galima ir Vokietijoj pabaigt. Tiktai ar Būgiuose sėdėti Tau? Ar išturėsi? Aš taip toli pasilikau, ir jei tu būsi Būgiuos, kada mes bepasimatysim[?] Ir man dažnai gaila, kad mes atidėjom iki pavasariui. [4] Bet dabar vargu, ar begalima atitaisyti. Pas mane šiuo tarpu yra per maža pinigų, kad parvažiuoti į Lietuvą, viską padaryti ir kad paskui abiem važiuoti į Vokietiją. Kad tai padaryti, aš turėčiau dabar kokį mėnesį vien pinigams tedirbti, o tai reikštų, kad mano kvotimus reikia atidėti[,] kuriam laikui – aš jau nežinau. Prieš Kalėdas gi kvotimus vargu ar suspėsiu išlaikyti. Tai nėra labai tikra, galiu kartais ir neišlaikyti, tuomet tektų vėl 6 mėn. laukti iki kitų kvotimų. Aš manau, gal geriau iš karto tiksliau prisirengti ir iš karto viską baigti. [5] Vis tiktai aš jau labai norėčiau baigti, nes kitaip iš visų atžvilgių būtų labai negerai. Aš manau, visoms „iškilmėms“ atlikti užteks pinigų, [6] kuriuos aš gausiu pardavęs disertaciją, bet tai galiu padaryti, kai ji bus jau vokiečių kalba įteikta ir fakulteto galutinai priimta. [7] O lietuvių kalbon ji dar reikia išversti ir gerai perdirbti. Ir šiaip, ir taip galvoju, bet man vis tiktai rodos geriau palaukti iki mano kvotimų – kitaip gali būti daug negero. Tu nepyk, Vanduk, kad aš taip šaltai samprotauju, bet iš tikrųjų, kažin ar būtų galima kas kitaip padaryti. O gal tu galėtum nors trumpam laikui rudeniop atvažiuot į Vokietiją? Ar tai „savo reikalus“ likviduot, ar tai dėl kokios kitos priežasties. Būtų baisiai gerai – kaip tu manai apie tai? Aš vis manau, pavasarį, kai mes būsim visai kartu, kur mes apsistosim gyventi? Aš manau, kad būtų geriausia Klaipėdoj. [8] Aš manau, kad mes butą gautumėm pas Žilių, [9] kur pernai Šimkus [10] gyveno, – jis dabar savo vilą nusipirko. O pas Žilių mes turėtumėm gražią „salką“ – 4 kambariai ir virtuvė. Iš vienos pusės jūra – langai išeina, iš kitos pusės miškas – pušynas, toliau už 20 min. plačiosios marės. Taip vadinamajame „Sandkruge“ [11]. Man tenai labai norėtųsi gyventi – kaip Tu manai apie tai, Vanduk? Miesto visi patogumai, bet tai toli ne miestas. Ir ten nėra to ūpo, kurs Kaune. Ir ten galima būtų dirbti, ir darbo būtų taip daug! Kaip tu manai? Jei tu sutiktum, tai aš tuojau parašyčiau laišką Žiliui dėl buto – ar gerai? Aš manau, kad Žilius man butą tą išnuomotų, nors šiaip jis, rodos, niekam neišnuomoja. Kaip tu manai, Vanduk?

– – –

Apie Kazį [12] aš nieko nežinau. Jis turėjo važiuot į kažkokį kurortą, bet kur – aš jau neatmenu ir adreso neturiu. Iš kurorto žadėjo važiuoti namo. Gal jau dabar yra ir namo išvažiavęs. Bet jis jau man okie 3–4 mėnesiai nėra nieko rašęs. Taip pat niekas nieko nerašo ir iš namų. Taip pat ir Juozas [13], kur paprastai rašyt labai netingi ir dabar sėdi Baibokuos – jau kelios savaitės aš ir iš jo nieko neturiu.

Nežinau, kas tenai dedas.

– – – – – – – – – – – – –

Matai, Vanduk, aš šiandie atsikėliau 6 val. – dabar kasdien taip darau – gult einu 9 ir tau rašau. Dienos pas mus vis dar tokios gražios, o aš per dienas sėdžiu vienai vienas, griauždamas formulas ir pats baigdamas pavirsti į kempynę. Bet aš bijau nors valandėlei išklypti iš „nustatyto kurso“ ir visas kitas mintis veju lauk – tebūnie[,] kas nori, o aš turiu padaryti, kas reikia – o paskui pasidžiaugsiu gyvybės pilnybe – pasidžiaugsiu saule ir vėju su Tavimi. Aš tik vieną norą teturiu, kad kaip nors ateitų lytingos dienos, kad būtų apsiniaukus ir tamsu – man būtų kur kas ramiau ir lengviau sėdėti kambary. Dabar kartais toks noras ateina padūkti, bet aš stengiuos apie tai negalvot, rausiuos vėl į formulas, nors kartais visą pusvalandį vieną sakinį teskaitau. O vis tik kvotimus aš išlaikysiu – kas ten nebūtų. O ten[,] Vanduk! Tu tuomet nebesakysi tokių daiktų, kaip dabar kartais. Ir dėl Saalfeldo nekalbėk taip, Vandukėli, man niekumet tokios mintys neateina, kaip tu sakai. Ir dėl manęs[,] Vanduk, tu nebijok – bet juk tu pati žinai. Jeigu aš nežinočiau, kad aš tave turiu, aš nenusėdėčiau taip, kaip dabar, aš nežinau, kas su manim būtų! Dabar aš turiu stiprybės ir pasiryžimo, ir ištvermės – – Vanduk, nemanyk taip! Bučiuoju tave labai – visą visą bučiuoju. Būk gera, Vandukėli!

Bal

15/VIII

O Klimai [14] kloniokis ir pasakyk, kad aš dar didesnis užaugau. [15]

Ar seniau Aldona [16] apie mane negerai kalbėdavo? Dabar su ja mes gerai susigyvenom, ir man rodos, kad ji mane gerbia. Prie manęs ji visuomet nuoširdi. O aš ir ant Biržiškienės (Br.) [17] nepykstu – kuo ji kalta, kad kvaila! [18]

KOMENTARAI

[1] Marburgo universitetas Vokietijoje.

[2] Studijų Berlyne Vanda Daugirdaitė negalėjo tęsti, nes 1923 m. Klaipėdos kraštą prijungus prie Lietuvos, vokiečiai nepratęsė leidimo studijuoti Vokietijos universitetuose tiems lietuvių studentams, kurie buvo baigę mažiau kaip keturis semestrus. Vanda Daugirdaitė buvo išklausiusi tris.

[3] Vanda Daugirdaitė Lietuvos universitete Kaune studijavo 1924–1928 m., istorikės diplomą gavo 1929 m.

[4] Balys Sruoga ir Vanda Daugirdaitė planavo susituokti 1924 m. pavasarį, kai Balys Sruoga baigs studijas Miuncheno universitete.

[5] Balys Sruoga slavų gramatikos, vokiečių literatūros ir filosofijos baigiamiesiems egzaminams intensyviai ruošėsi 1923 m. lapkritį, gruodį, sausį, o studijas Miuncheno universitete baigė 1924 m. vasario 8 d.

[6] Balys Sruoga rašo apie būsimą santuoką, planuotą iš anksto. Finansiškai jaunuosius parėmė Balio Sruogos brolis Adolfas Sruoga. Balys Sruoga ir Vanda Daugirdaitė, susižadėję 1923 m. per Sekmines, susituokė Būgiuose 1924-03-22.

[7] Balio Sruogos disertaciją „Lietuvių liaudies dainos lyginant su slavų (lenkų, rusų, baltarusių ir ukrainiečių) dainomis“, parašytą rusiškai, į vokiečių kalbą 1923 m. rudenį, rugsėjo ir spalio mėnesiais, išvertė artimas jo studijų draugas, rašytojas Erich Müller-Kamp: „Balys Sruoga tuomet rašė disertaciją apie lietuvių dainas (ją vėliau įteikė Berneckeriui ir apgynė). Aš išverčiau tą rusiškai parašytą darbą į vokiečių kalbą“ (Erich Müller-Kamp, „Balys Sruoga Münchene“, in: *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose*, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1996, p. 92).

[8] Susituokę Balys Sruoga ir Vanda Daugirdaitė išvyko gyventi į Klaipėdą, kur Balys Sruoga buvo anksčiau susitaręs dėl darbo laikraščio *Klaipėdos žinios* redakcijoje. Balys Sruoga 1922 m. Klaipėdoje rašė libretą kompozitoriaus Stasio Šimkaus operai pagal Jono Žiliaus-Jonilos poemėlę *Vestuvės*. Gyvendamas Kopgalyje pas Žilių, iš kurio ir Šimkus nuomojosi butą, Sruoga susidraugavo su jais. Sruogai ypač patiko bendrauti su Žiliumi, kurį laikė eruditu, nepakankamai įvertintu, talentingu rašytoju. „Visai įmanoma, kad operą rašant kilo ir mintis, kad, baigęs mokslus, B. Sruoga galėtų atvažiuoti į Klaipėdą ilgesniam laikui – gyventi ir dirbti. Šiaip ar taip, 1923 m. rugpjūčio 15 d. B. Sruoga siūlo V. Daugirdaitei po vestuvių apsistoti Klaipėdoje, pas J. Žilių, jo namuke tarp marių ir jūros. Nepraėjus dviem mėnesiams, matyt, gavęs teigiamą atsakymą, jau rašo S. Šimkui, prašydamas sutarti dėl buto. Klaipėdiškiai – tiek S. Šimkus, J. Žilius, tiek į Klaipėdą persikėlęs „Lietuvos“ laikų pažįstamas žurnalistas J. Pronskus – B. Sruogos sumanymą sutiko entuziastingai ir iškart sutvarkė visus buitinius klausimus, padarydami gerokai daugiau, negu buvo prašomi. Netrukus B. Sruoga gavo oficialų pasiūlymą dirbti Lietuvos vyriausybės steigiamo dienraščio „Klaipėdos žinios“ redakcijoje ir priėmė jį, pasižadėdamas pradėti darbą 1924 m. balandžio 1 d. […] [B]e to, B. Sruoga norėjo pabėgti nuo Kaune vyraujančio ūpo, būti arčiau gražios gamtos“ (Algis Samulionis, *Balys Sruoga*, Vilnius: Vaga, 1986, p. 177–178).

[9] Jonas Žilius-Jonila (1870–1932), rašytojas, Lietuvos atstovas Klaipėdoje.

[10] Stasys Šimkus (1887–1943), kompozitorius. Stasys Šimkus, grįžęs į Lietuvą po kompozicijos studijų Leipcigo ir Berlyno universitetuose, 1923 m. Klaipėdoje įkūrė muzikos mokyklą, joje dėstė, buvo jos direktorius.

[11] „Sandkruge“ *vok* =Smiltynėje.
Smiltynė – Klaipėdos miesto dalis Kuršių nerijos šiaurinėje dalyje, į pietus nuo Kopgalio. Iki 1945 m. gyvenvietė vadinta Sandkrug.

[12] Kazimieras Sruoga (1899–1974), jauniausias Balio Sruogos brolis. 1921–1923 m. studijavo ekonomiką Berlyno universitete. Kazimierui Sruogai, baigusiam tris kursus, dėl politinių aplinkybių neleista toliau tęsti studijų, todėl jis, kaip ir Vanda Daugirdaitė, turėjo iš Vokietijos grįžti į Lietuvą – į Baibokus. Kazimieras Sruoga 1925 m. baigė Sankt Galleno prekybos institutą Šveicarijoje.

[13] Juozapas Sruoga (1886–1957), vyriausias Balio Sruogos brolis, teisininkas, diplomatas. 1923 m. dirbo Lietuvos atstovybės Berlyne Konsuliniame skyriuje. „Juozapas – vienas iš rimčiausių Sruogų šeimos narių. Labai tvarkingas, negirtuoklis, santūrus, geras tėvams ir kaimynams. Dažnai rašydavo laiškus ne tik tėvams, bet ir kaimynams, pažįstamiems. […] Jo laiškai tikrai būdavo įdomūs. Pavyzdžiui, rašo iš Šveicarijos apie kalnus, ežerus, keliones. Taip gražiai viską aprašo, kad atrodo tikra fotografija. Jis pats daug fotografuodavo. „Šis tai vaikas, taip daug parašo, o Balys – brūkštels porą žodžių, ir viskas, nei ką skaityti, nei ką kitam parodyti“, – sakydavo tėvai“ (Mikalojus Lomanas, „Apie Balio Sruogos senelius ir prosenelius“, in: *Balys Didysis*, sudarė ir redagavo Reda Pabarčienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1997, p. 19).

[14] Klementina Kopystinskaitė (?–1948), Vandos Daugirdaitės motinos globotinė, gyvenusi su Kazimieru Daugirdu Būgiuose, vadinta Klima.

[15] Sakinys, prirašytas vertikaliai dvilapio antrojo lapo antros pusės kairėje paraštėje.

[16] Aldona Čarneckaitė (1898–1998), Vandos Daugirdaitės bičiulė. 1920–1924 m. studijavo Berlyno universitete mediciną, gydytoja pediatrė. Iš pradžių tarp jos ir Balio Sruogos buvo šalti tarpusavio santykiai, tačiau susitikimai kelionėse, išvykos į kalnus požiūrį pakeitė – jie susidraugavo: „Vandukai! Jau antra diena kaip nusileidom į Bavariją, į Oberstdorfą. Purvini, suplyšę, pavargę, nemiegoję, tik dūšioj aukštybes sapnuodami. Staiga Oberstdorfe, beieškodami nakvynės, sutikom gatvėj Aldoną Č. ir jos prietelką bulgarką, kokią tai Nadią. Jos mums surado kambarį, skalbėją, padarė protekciją banke ir t. t. Ir kažkaip keistai pasidarė, seniau aš baisiai Aldonos nemėgau, o dabar per vieną dieną visai gerai susigiminiavom, kad net norėjom išsiaiškinti, kodėl mes pirma tokią antipatiją kits kitam jautėm. Vakar visi keturi jau buvom nuėję Austrijon, vakarieniavom, maudėmės, bėgiojom, šėlom“ (Plačiau apie jų kelionę į Austrijos kalnus žr. in: Balio Sruogos atvirlaiškis Vandai Daugirdaitei, iš Oberstdorfo – į Būgius, po 1923-08-07, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 659_37, l. 1v).

[17] Bronislava Šėmytė-Biržiškienė (1879–1955), Mykolo Biržiškos žmona. Ji nemėgo Balio Sruogos, todėl bandė supiršti Vandą Daugirdaitę su Viktoru Biržiška. Vanda Daugirdaitė su juo susipažino Berlyne: „Viktoras Gailius buvo Lietuvos atstovu Berlyne nuo 1920. V. 1 iki 1922. VII. 1. Per jo išleistuves išsikalbėjau su Viktoru Biržiška, kuris tuo laiku buvo Berlyne Lietuvos kariuomenės reikalais. Aš jį pažinojau nuo vaikystės, labai jo varžiaus, prisiklausius apie jo aštrų liežuvį – jis buvo apie 15 metų už mane vyresnis. Netikėtai Berlyne su juo susidraugavom. Jis apie Balį girdėjo iš Vaclovo, su kuriuo Balys jau nuo 1919 m. bendradarbiavo. Viktoras ir Vaclovas Biržiškos sudarė apie Balį gerą opiniją, priešingai negu Bronislava Mykolienė, kuri Balio nekentė ir kartu su dauguma pažįstamų buvo pasibaisėjus mano santykiais su Baliu, tokiu „šalapajum“. Ji net bandė mane piršti Viktorui, bet šis kaip tik padėjo man, kad tėvas Balį priimtų ir susitaikytų su mintim, kad aš už jo tekėsiu. Juk aš visą laiką gyvenau baimėj, kad jis nesutiks…“ (Vandos Sruogienės pastaba, žr. Balio Sruogos atvirlaiškis Vandai Daugirdaitei, iš Miuncheno – į Berlyną, po 1922-07-03, in: *KC PENN*, Ms. Coll. 1255, b. 1, f. 1, l. 43).

[18] Tekstas, vertikaliai prirašytas dvilapio antrojo lapo pirmosios pusės kairėje paraštėje.